

**“ДАЛБАР ХОТУН
2016”
КЫАЙЫЛААБА
БИЛИННЭ**

Кулун тутар 4 күнүтэр, “Айылыгы” сыһыалыг кинигэр үгэскэ кубулуйбут “Далбар Хотун” үлүүстэаҕы күрэх буолла.

Онуха пөһһөккөргө уонсайа 11 кытааны бу
дьохун апы ылар иһин кытааныс ДН Лукина (Хааар),
Н.Н. Коркина (Хоттор), В.М. Данилова (Хатылы), У.Н.
Местников (Баксы), Е.Д. Дьячкова (Хайыс), Е.Н.
Винкурова (Чурач), П.В. Окунева (Чайыр), С.М.
Кривошапкин (Ботомто), Н.Д. Лаврентьева (Телэй), Л.А.
Пономарева (Кылаан), С.Н. Монастырева (Сылай).

Курас спонсорларынан Чурапчы улуусун даялтырга, "Эркин" улуусташы эр дьон түмүүтэ, "Айылчан" сыйыналг кинэ уонна сүрүн бириэһи турусрут Чурапчы нэһилиэгин даялтырга буолулар.

Түүртэй ижилтээх дүүдэлүүр сүбэ бэлдэарыгтынан,
“Далбар Хотун - 2016” үрлүк аты Төлөй ижилтээхтэн
Наталья Дмитриевна Лаврентьева бол!

Светлана ЖЕЛДРИНСКАЯ

МАХТАЛ, СҮГҮРҮЙҮҮ БЭЛИЭТЭ

Кудун тутар 7 күнээр “Айялыг” кулгуура уоша духу-
обувай сайдыл кэнигэр Аан дойду дыахталарын күнүн
чоригингов, бэрг үрдүк тэрээһиннээх дыахал
ыһыһыһыа. Бу дыахалы үлүүс дыахталата уоша сааа
састабыһын олуэ тэппиһэхтик үлэхтэн эрэр үлүүстүт
дыахталарын сүбэтэ (жөнкомитет) тэрнээ. Онуоха
бистаах үлэхэн дыахаллара олуэ таһыһыахтык
ыһыһыһыа.

Улууспут бары нэһиликэстэриттэн эмие сагаланы тыһыынан үлүсхөн эрэр дыахталыр субулэро актыбыыстарына, бастыг кэро анараарын дескациянан киллэрибитэр. Бастаган туран, улууэ дыаһалатына дыо кэрэмизэ специализиһа Т.П.Ушакова улууэ бастыг дыахталырын ахсан-санан, ийэ үрдүк аһылар сүгүрүйөн туран, сүрүн дыаһалаты оһордо. Дыаһалыһа дыахталыр общественный үлэһэ, чеп олох туртурарыгар, оһону, бгыты иһиниэ көхтөөхтөрө бэлиэтэнно. Аастыг кэмэрээ дыахталыр хамсаһыанарын сайыбыт көөн туттар дэһэр хотутарбыт: А.И. Понсева, А.С. Иустинова, С.Д. Васильева, Л.Д. Баранкова, Е.С. Иванова усунна да аһылар аһара үрдүк сыһаһтан үлө тыһыан аһыһыһылар.

Улусе баһылыга А.Т. Ноговицын уонна улусе Муһуһаһын префексигэр Я.П. Охонскийга эрдэтигилэрин этээн, улуустуг бары көрө аһаарылар дьылу, дордубуйаны, дьэ көргөннэригэр туруктаах ологу баһарылар. Андрей Тимофеевич саҥа састабыннан үлүһтүн эрдэр дьахтар сүбүгэ үлөн-хамнаһы тэһиммээккэ сакталаһытын чорботон бэлэттэтэ. Дьахталлар общественнои сайаллара

улууспут сайдылыгыар улахан орусталаарын
этгэ. Бары ылыгылар улуус дыһалларыгар
куруутун саныны көлөрөн, тэриһиннөр үрдүк
таһымнаахтык ылыгыгыларыгар төһүү күөс
буолалларын ыйан махтана. Ийэ үрдүк аһыл,
сырык аһа улуус дыһалтатын ылыгар
үлүнүр мааны бастагы күөнтэ сылдыарын
бүтүтэтэ. Чөл олоху турутуруута, оюнук,
ыгыгы ийиһигэ, тыа сирэ чөйүр сайдылы-
гар сорукур улахагарын, ону бары биир
түмөн үлүстүгүһүннэ, общественнай
хамсааһынар күөс- көмө буоллактарына,
дыһун ситиһиһигэрэ тийиэхитин этгэ.
“Россия ийэһэрэ” общественнай хамсааһын
улуустагы салаата иккэ хабааннаах үлүн
ыйан эрэрин бүтүтсөн, ол үлүгэ көхтөөлүк
кытагы ылыгы. Салгы, хас төһүлүк

айыптан биндирин бастын дабар жолуну эбэрэ сурук туту-
ран чыстоонтор. А.Т. Ноговицын, Я.П. Ононенинов хас
биндирдин иши тутулан, истин баста тутуран
эбэрсинилор, урук сынга таһарин, биндэ хартыкка
тултур.

[illegible]¹⁴C¹⁸ isopropyl.

Н. Борисова хакртыскаңа тулгызгыз

Тыын боптуруос

ТУҲААННААХ БЫРААБЫ ЫЛАРГА ТИЭТЭЙИН!

“Сана олох” хэлний чулуун тутар 3 чулуундхи №-гэр “Сир – барьбыг байгай” дэгл ыстайга бэзэлгэмнэг. Оюу сир ботуруулугар Чурагчы улуун байгай-доолу сайгайр кэмнэтнн сүрүүлүүг специальнылын РР. Даниелынн констайбиг тахсабга.

Бу сырьыга Чугунны улууһун Саха сирин кадаростой палататын филиалын начальнигын солбуйааччы Абдигалин сүһүн тоһороруу П.Д. Лаваревы көрсөн кэлэтигит: “Бүгүҥү туругунан, 1 мөлүүһөҥүн таьса хамсаабат хапытаал объекта (сир участастара, туууслар, ситэрилто илик тууу) учуока кыра сыьырар. Итингэн 434 тыһыынча кэрэгэ — сир участкага.

Бийигийн Чурагны улуулгатай кадастровой учуулга 1379 тийшлүүлнэ гэдгээр 16,9 тийш. үзвэл хэсэг хэсэгээр үзвэл 11 тийш. объект учуулга турар. 2001 сэлтэн бийигийн улуулгатай кадастровой палата физиктаа ажиллаж, манай үс специалист үзлийн-хамсыйн сэлтээр. Төрийн кадастровой учуулга хийлгэж онгоор сүүлч онгоор хамсаагч баай-дуулу кадастровой учуулга тураргаар хэсэг тулгын хэсэгээр хэсэгээр тулгатай документаар тулгуу, онгоор тулгуу документаар бийри. Кадастровой учуулга 10 үзвэл хэсэг хэсэгээр онгоор. Ийн түүмээр кадастровой хэсэгээр хэсэгээр, кадастровой хэсэгээр хэсэгээр. Документаар тулгуу, бийри. хэсэг хэсэгээр хэсэг үзвэл хэсэгээр хэсэгээр 9 хэсэг хэсэгээр 17,30 хэсэг хэсэгээр.

Кадастровый учёт/каз туруурууга иргэнийтэр
документтар:

- кадастр учлугулар санга снр участанын туруорларарга
таинлах тэригтэ иньенерз бэлгэнсөбит мөжөвэй былаганы
тары сайабальинна суруйин тутгаралар.

- уластаск изжил улаагчид, эбэтэр кыччгар гэмилгэгэр, эмгэ кидэстрэй илгэнэр онорбут мөжөвэй плана, сайбыгышына;

– кадастровый учётная турбул участкастар кыраанылса, аны
– икоринашта, турмушта суук о.э. кадастр программанын
– афическай чакытар кустубет бул алызын, меновой былган
– тогторон, сайбольшонна суруян тутарылыр.

- сайн дурын кадастровой үйлчилгээ турорарга, ниймэнэр
эмэгдээн онорбуг техникесэй бэлэны кытта
йабыланына суруйан тутгаралыг;

- дүсөзө эбим салгаалын, эбэтэр көтүрөн калчматар тэппинизер, кависир учуотугар узарышы келтирериз тех-
никесей былан ирдэтер.

- эрх зогсолтулбуут о.э. 2013 сылта дүрн техничкскэй асардах эрх кадарскэй учуока турблах тууулары тех-
ничкскэй пластарынан учуока турсоорыг;

- хамсабагт хамгаалалтыг аажуурха улаарайбыт
олгоуна, олохтоох даяалта бхыраагастынан усалга
йабылынна суруйан улаарайтаахыг.

Билинип тургунан, улууса учуооа турбут сир 7
 ылынча участан кыраныксарын координатага,
 счюета сук. Онон публичний кадастровой картага

[illegible]

кастбэг түзінгиз, ол сир атын кийиксэ борилтор кулала, үсөкүүр. Онон тулалар, отгуур, олорор сиргит участаклара публичнай кадастровай картаға киирбитин, киирбөткүн Росреестр порталлар (www.rosreestr.ru) киирэн “публичнай кадастровай картаға” көрүөхүтүн сөп, эбигэр улуска биер кадастровай палатаға кетэн ыйлган билсиксиктин сөп. Олуска өнгө төлөбүтүн.

Сиринг уастага публичный картага киребэктүзүлгүз, “Хамсабай халыал государственной кадастры” тууун 24.07.2007 сыга ылыгылыбыт федеральной союон 21-с ыспыйлыгыр оюотура, кадастр учуоттар тууорларга булуучу кадастр инженериниз билгизимит межевой бышаны калпы сайбылыгына суруян туттарызыт. Межевой бышаны оюотсорого сир участкаын кыраныскаларын быларир, докумун ирденистер. Итигусулуун сир участка тырыгылыбыт бастаы докумун, эбэтэр сир участкаын кыраныскаларын бөлүотир айыга объектарын оу талыныт, ол сирга 15 жыл аяраа өтүтүр тууоролубуттискус- ственной объектары мекеталыр картография материйал- змио булуон сен.

Бизнинг кудук, “Унук Илдин теклар” сага соҳудон кин-
рози турарынан, дон сирларин доҳумуни ишга тейсейек-
текээр. Ошон ошон халыбака, бейтең туһаннах сир-
теринин кашастройай уюкка туруртаран сире, хамасиб
бейга-доҳга туһаннах быйрабы ылага тейсейиң!

СӨМӨН ЖЕНДРИНСКЭЙ

ИЙЭ АЙЫЛҖАБЫТЫГАР ХАРЫСТАБЫЛЛААХ СЫҢЫАНЫ!

Кулун тутар 3 күнүгэр республикатабы Ойуур сыйланынньылыларыттар департаментын сайыааччы ВЕ Попов, кэбинин солбууааччы Дь.И.Хон уонна туһааныык тэригтэ сайыааччылара, специалистара саксы уонна сайыааччы кыйдарга ойуур баһаарыттан сэрхтээх уонна бастыыт булуута туһуламьаг муньабы тэрийиэр. Муньахха улуус баһылыгыт бастакы солбууааччы А.А. Ноговицын, улуус Сэбиэттэи председателэ Я.П. Ожешкинэ, кэбиник баһылыктара, улуус туһааныык тэригтэтирин сайыааччылара, бэрэстэбинэлэрэ кытыннылар.

Күнү-дөдөлүп жаткан көрөр сулуусун билишин өрөөнүнө, Илин Эңир улуустарга быйыл ардага суук курган сайын буолара сабадалар. Ошон ойуурга баһар таңар куттала хайа да сыгалаар улаатар. Онуока уог турууа айыылаа тахсыкты дон уогү сүрөз суук туттууларынтан, далаагай сыдыларынтан үгүсү тахсалар. Мунунаоха департа-

Спорт

БОКСАБА САНА СИТИЙИЛЭР

Чуригчигнаары оёо спортивнай охуулаары
боксада тренертэ уолаттары уумнаахтыа
дьарыктаан, республика эрэ иһинэн
муунтаамааһа, дойду кээн кэлигитэр пийэ
сидиһалтэстик кэтииннээхтэр.

Оп курдук агулуну 10-14 күнүрөгөр
Приморский карай Сибиряков дон бөлүктөгөр
2002-2003 сылува төрүөк улааттарга Дальнай
Восток бийлигиттен бастыыр ийин ыытылыбыт
турнирга С.А. Новгородов алынып Чурагы орто
оскулатын үөрөзгөчтөгөр Владислав Кузьмин
кыткан келет. Кини 54 килөгөр 1-чы мюстөнн ыан,
Ангил куоракка ыытылылактаах Россия чемпионы-
тыгөр кытгар бырабы ыла.

Салгыы, олуунуу 15-20 күнүрүгүр Москва уобалаһын Сергиев-Посад куоратыгар 2000-2003, 2002-2003 сыллаах төрүөх уолаттарга ытыһыһыт РФ сэлбөөннүлөөк куустэрин биирүлүтөн бастыыр иһин күрүстэһиниүгүр Владислав Кузьмин 54 күнүгүр 2-с миһэстэ бустары ситистэ. Бу күрүстэһиниү спортиһиү оҕуһула ниилүтүсүһүтэ Руслан Силинэ 48 күнүгүр эһиэ бастэ ситиһиниүстэһиү күрүстэһиү.

[illegible]

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ

мент салайааччыгын солбуйаачы Д.И. Хан уонна улусу баһылыгын бастакы солбуйаачы А.А. Ноговицын ааспыт сылга республикада уонна улуска хас ойуур баһаара баһиэтэммитин, теһе хоромну тахсыбытын туһунан сийилин информацияны иһитиннэриэтэр. Ойуур сыһыаннаһылыктарыгар департамент салайааччыта В.Е. Попов ааспыт сылларга Хаансияда, Иркутскай уобалаһыгар, Бурятияда тахсыталабыт улахан баһаарлар бүтүн дөрөбөннэри күл көмөр онорбуттарын санаган туран, нөһүлөөннө ортолупар ойдоһор-сэрлэр үлэни куусэ ыһар туһунан эттэ. Ону тэнэ хас бириднн нөһүлөөк баһаары утары үлэсэ толору бөлөмнөх буоларыгар, нөһүлөөктэргэ баар доброспый баһаарынын дружиналары, олохтоохтору түмө тардыыга, аналтэмминнэригэр, туттар соһон-сэбиргэлигэр, умпытыган хаччылыһылыктарыгар, минерализованнай баһаарыны бөлөмнөөһүннэ ирдэбиллэри туруорда. Маньха нөһүлөөк баһылыктара уонна улустаабы туһааннаах тэрилтэлэр салайааччылара түмөс, ситимнээх үлэни-хамнаһы тэрийлэллэригэр соруудахтаабы. Итиннэ сэргэ, департамент нөһүлөөк үлэлэри анал үөрэтэр кыһынэ хас нөһүлөөк айыттан бириднн кыһи уоту умурдуруута анал үөһөннэ барыктаабын эттэ.

Бийийн РФ Правительствотоын дэвлэлтэн, савскы ертөөлүн бугучу бобуллубут. Онон туһаннах тэртитээр сайгымныгтар хар конкурсуу кууһурдгэ, ойуурга бэлээр тахымтын сэрэтэр үлсүрэгэ эмгэ чогуу сорууктары, ирээбиллори туурда. Маны тэнэ В.Е. Попов нэбилтэк бэлхыгтарыг муус устар айга дьори нормативнай-правовой заклалары, ойуур бэлхыгтын сэрэтэр, бобор дэвлэллэри, бэлхыглары бигэрсэтэн, үлсн-хамнаһы

сагальнуудыг, тус бахаара тахсар түгэнийг оперативай шат тэришлэрийг, байдалын истэринэн ысгаллах бийлага-мийлага тууламмыт днаалуары ыльвалуурыг, нэилжэк бюджеттан резервой фонданы тэришлэрийг ода, бахаартан сэрэтэр уонна бэлэмнэни үлэтэрийг тууламмыт соруктары туруорда. Түмүүк, муһах салламан үгүс бийлылар, этиитэр киирбит.

Киши аймах тахырдэгттан арахат сааскы юмгэрэ сагалыннылар. Сотору юмгитэн айылтага тахылы эгбээрэ. Уоту дьалагайдык туттууттан теһолөөх хоромнуу тахсарын, тутуллубут киши теһо коомойдээк ыстараалла түбүлүрүн тэббиндэниэ, араадыла, хаһыт, интернет ситимин нөнүө бары көрө-билэ сылдыбыт. Ошон хас биирдии киши айылтага харыстабылдахтык сыһыаннаһара, уогтан сэрэхтээк буолара илгилэр.

АИТА ЗАХАРОВА.

Үөрэх-ийтмий

РОССИЯ КҮРЭХТЭН ИЛЭРИГЭР УУРУЛЛУБУТ
САНА ДАЛАНА

“ИКАР” нуучалыы быһаарылыта - инженерные кадры Россиядагы. Инженерий илгэ оҕону оҕулааттан саҕалаан, научный-технической айар-тулар дьобурун сайыһаран, ити поһуо кэпигэ иһэригэ үөскэтэн нииһи аһуун салгыыы булар. Билигин кэмэ Россия күрэхтэһиниһэригэр үүтүлүбүт сана аһаһа.

Күлүн тууралы 2 күндүз А.И. Федотов атынан спорттун ийгиликсиз улуустанды үзүк салаттың, улуу дыбалаттың уонна С.К. Макаров атынан Чурапчытаабы гимназия калыбынан, аяк бастаң, «ИКАР», «ИКАР-Юно» деген уулуаан ийгиликчилеригэр уонна окулга састаах окулорго аяк бастаң робототехника күрөз ыгытыына. Күрөз үрүүтүк аяк бастаң улуу багытың социальнай боптустарга оспубуааны О.Ф. Петрова, үрөз уулуаан аяк бастаң Т.В. Павлова, Москва кууратан бүтүн Россиятаабы «ИКАР» күрөз калыбынай сулууаа, үрүүк калыбынай педагог К.С. Куликов калыбынай уулуаан аяк бастаң.

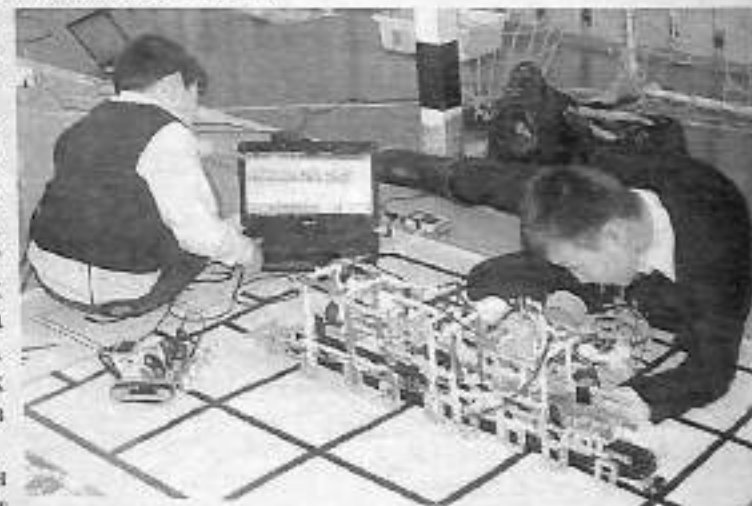
«Бийилгы сылта умуе үрдүктөн оскуоларга карыштын билгирешин, күрөбү улаханнык алахаата. Бүгүн, көрөрбүт курдук, үс оскула хамандыга катан кыпта сылдаар. Эбин, «ИКАРёно» донштаан, байбиг оскулаа кырын иншигэри саастаах оёолору күрөөс килтерэн бирдэбит. Ол эбээр, нивенерей илэни оро оскула ыккымышкыттан билонгээк эбит буслаадына, умууванта сылдаар оёолор эмнэ өйдөбүл ылахааастар. Бу күрөктэни Россиятаады таһымнаах буссан

ирдбишлэргэ эмнэ олус кытаанах. Холобура, манна кыттыктаах оркула, кырата, 4 роботтаах буюусуктаах. Билиги үгүс оркулапартыгылар оюлору 30 тыһыынчадан садалаан, 100 тыһыынчада тийер оборудованиеларынан хааччылы кэкс уустуктардаах. Ол да буоллар, теле кыахтып баарынан, оюлору дырыктаан, кинилэргэ интэриэс үөскөтөн дырыктыарбыт билиги, педагогтар, ытык иэспит буолар», - диир тимээни информатизаа учуутала И.В. Сивцев кэпсиир.

«ИКАРёно» категорияда улуустары «Тустугуяна», «Ульбиз», «Мичиги», «Чуоранчыо», «Кэскил», «Ыльык» үмүяннага катышыгылар.

«ИлГар» 1-П кылаас үөрөнөчүлүгүгөргөх. С.К. Макаров атынан Чурапчы гимназиятын (сал. И.В. Синица), С.А. Новгородов атынан Чурапчы орто оскуллатын (сал. Е.В. Проконьев) уюлға Г.П. Башарин атынан Сылааг орто оскуллатын (сал. И.А. Марков) оскуллоро куруткастаттыр.

Дууллуур субэ сүрүн судуйгынан К.С. Кулябов үлгээтэ.
Олончилыгтэринэн Л.А. Пермякова, И.В. Сивцев, В.Р. Сирбин,
А.П. Соговьев сырыттылар.

Түмүккө, "ИКАР" күрөк мунутуур кыйылылаарынан С.А. Новгородов атышан Чуратчы орто оскулага бусула (салайыны Е.В. Прокопьев) уюнна Москва куоракка ытыллыккаах Бүтүн Россиялаагы робототехника күрөбэр кыттар чиксэ тиистэ. "ИКАРенок" мунутуур кыйылылаарынан "Мичил" уфуйаан аатанна (салайыаччы М.С. Кардашевская). Кыранан иттилеэнчилэр бос ыйылар Казань куоракка ытыллар робототехника күрөктэниитигэр кыттар быраабы ытыллар. Маны таһыан "ИКАРенок" көрүнтэ "Эдэр иттикер" номинацияда: 1-кы миэстэни "Мичил" (сал. М.С. Кардашевская), 2-с миэстэни "Жасул" (сал. М.Е. Сидорова), 3-с миэстэни "Тулуккаан" (сал. О.Н. Дьячковская) ытыллар. "Бастын бырайыак": 1-кы миэстэ – "Тулуккаан" (сал. О.Н. Дьячковская) уфуйаан, 2-с миэстэ – "Ылык" (Диринг, сал. Н.В. Олесова), 3-с миэстэ – "Мичил" (сал. М.С. Кардашевская) бусулар.

Семён ЖЕНДРИНСКОЙ

ЧУРАПЧЫ СПОРДУН ҮЙЭТИИГЭ САНААЛАР

Саха сиригэр физкультурнай-спортивной хамсааһын, историяда кырбигинен, 1923 сылтан саҕаланмыта биллэр. Ол эбэтэр, 2018 сылга 95 сыла туолар. Бу күрүөс кэмгэ Чурапчы оройуона республика спордулун историктыгар бэйэтин улуулукчу кыахтын кэллербит улуһунан буолар. „Спортивной Чурапчы“ дигэн ааты билигин дөйдүбүт физкультурнай хамсааһыны Саха сиригэр биир бастакынан тэрийсибит, саҕалабыт, салайбыт дьоннорунан, элбэх кэлүүгө спортсменнарбыт көмүс кэлөһүннөрүн тоҕон сипсиһит кыайаларынан кылгыта.

Баар докумуондартан көрсөхөд, 1931 с. Никсый Андреевич Дыновон физкультура инструкторынан юмандировалынан Дюкуускайтан кетип, бастагы спортинан курууштары тэрийбит. Курууш чыгыонго-ро спортиннай формалаах буолалларын ситиспит. Гимнастическай сааланы үлэтэбит; физкультура туһунан анал литератураны, сурунааллары суруйтаран ылыт; бис паара хайынар булбут. Бу кэли бэйэтэ хайа дойдуттан төрттөгү сурууа кирибэтк. Саха Национальнай Байындай ордустан (СНБО) алын хамандырынан үлэтэбитэ биллэр. Чурагыга тэрийибит Спортсбигт (сурууунан „ОСОАВИА-ХИМ“) бастагы бурсоодроталион Василий Спиридонович Ноенохов 1932-1936 сс. үлэтэбитэ сурууа, архылыа „Чурагы – спорт туюкага“ кинигэти кирибитэ. Итинэн сибээстээн, архылы докумуоннарыгар олохтордох, Чурагыга спортиннай хамсаанан хас сыгылахан садаламмыйа дээн боспурхос үскүүр.

1931 сэлэнгийнхэр буулгахад, бэйлн 85 сэлэн туолар, 1932 сэлэн ахтлахад, Чурагчыга спортивнай хамсааглын 85 сэлэ 2017 сэлэ дун буолар. Очигутар, бийн республикактан уонча сэл хойутаан садалаабыт курдук буолан тахсабыт. Ол гылан баран, Саха сиригэр бастагы садалаагыннары оройуоннарга үксүтэр СНО ооскулатын бүтөрбигтэр, бийлэннэй болэмтөөннэй инструктордара, алын хамандьырлар Дьокуустан тыл сиригэр бириддигир, тус кэмдироваккан кылгас кимюргэ тахсан үлэтэбит буолуохтарын сон. Ити тус-туһунан оройуоннарга араастаһыла уонутан да сэлэннэй буолуон сон курдук. Очон бийнн үлүсүтүтүтэр эмн физкультуурнай-спортивнай хамсааглын хаһан садаламмытай? дун чулкайдылах кэрипэкхит уонна очгон ситтэрэн төгүрүк дааталары таһарыахтаахыт. Итиннэ кэмкхэ эмэ тын чулкай, чаччылаах докумуоннарга олобурбут информация бир буолон сон.

Салгыы, Чурапчыга бу айгыба
Ф.К.Петров, В.Н.Гурьев, Е.Г.Земаров уода.

Ага дайду сэрлэтин илһинээ үлэтсэн аастыг-
тара документаарга баар. Ол тэһэн байр,
Чурагчаны дьинээжик, „спортин байр“ дьон
аастаппыт, сроййон хамгаалдаг
республикага спорт араас көрүнлэригэр
илһини күөнтэ тахсарыгар, чулуу
спортсменнарбылын чабылхай
кыйылыларга сирдэбигт килиһэн Афанасий
Кирилович Софронов буолар. Ону биһиги,
чурагчылар, хаһан да умнуо уонна история-
ны уларытыа, токурутуо сусастаахпыт.
Афанасий Кирилович Чурагчы спордун сай-
дылгытар 1951 с. инструктортан саҕалаан,
спорсменнэт бэрэссэдээтэлинэн 1971 с.
олубун тийэк күнүгэр дьэри
ситһиниэтэжик,бэйтэни харыстаммака
үлэтэбигт килиһэн буолар. Маныык үлэтээн
дойду тутун республикага, Сојууска, аан
дойдута аастаппыт килиһэн төһө
үйтүтүлүһүө? Чурагчы сэлэоннистэни бас
биллиһигэр туар культурнай-спортиннай
комплекс эргэ көтүрүлүбүт сирдэсалаага
саалыбыт мемориалынай дуоскааны
көһөрөн аҕалыһан муһурданан туар.
Көтүрүлүбүт эргэ саала, кырдык, 60-нүс
сыллар ыччаттара, көмөсөккөттара үтүө
саалаларыны, үкүн субутунууку күһүгүн
туппуг саалалара эгэ. Бу саала тутуутун
көбүлэспит, тэрийсэбигт килиһэн
А.К.Софронов бэйтэгэ буолар. Кинигээ
оччотоогу ыччат, көмөсөккөт саалыһаһчыта,
Арыйлаахтан төртүгээк И.С.Кузьмин улахан
комону оҕорбутун аҕа көтүөһө дьон
өйдүүлэр. Онон көмүгэр, Софронов
олбутун көннө, ити саалага кини аҕа
игэрлиһибит сеп эгэ. Спортиннай тэрийс-
эччилэргэ А.К.Софронов аатынан бириэмн-
йэ дьон баар. Уус-Алданнар Н.Н.Тарский
аатын үйтүтүтэри, республика үрдүкү
саалалыылар күөскө туруорсан „Дуймаада“
стадионкага чулуу киһилэрин аатын игэрэри
ситһинэр.

Чурагчылар бэйзбиг ортобугутар быһаарсан, олуктоок үрдүкү салтапатылар турурсан, 2013 с. „Манчаары ооннууларыгар“ туллубугут стадионмуттар Афанасий Кирилович Софронов аатын иһэрэрбиг тобо саппамат бусулуй? Суруука киһэрэринэн, стадион „Боотур Уус“ имени Софронова“ диил бусулуон сен этэ. Итиннэр Софронов боһаппаппынныга турдун. Манча юни 1955-1957 сс. республика „Калхвиник“ („Урожай“) общество бороосааһынынэн үлэһитини савыһахтын быһарабын. Спорт бөтэрэриннэр, Чурагчылар спордун историтын бытар диил бу савыһаа оһукустар, өйүкүстэрэ диил саныбын. Бөһүөкэ бу савыһаарын суруйу-састара диил эрэбин.

Улууска 2016 сый Музей сыйынан билгэрилеп турар. Бу хамсаанын чэригитин, Чурапчыбыллар спортивий Албан Аат музейин тэрийин боптуруоһа кэлэһитин бастагы кэпсэтирөө, былааннар

бүсүн эргэлт. Диньз, бу сана турбут боптуруоса буолбүтэх 70-80-нуус да сыйларга миньык толкуйтуур дьон бээр эилер. Сааа АССР үтүөтөх учуутала, үйөтүн тухары физкультуура учууталынан үлэһэби. Чураччытын спортивнай аатын турууластыт Поликарп Егорович Бараханов бу боптуруоска сүрдэвин туруурса, ис сүрөттэн ыалды сааабыта. Учууталым, кэлин биирэ үлэһэбит наставникым, коллегам да быһылытынан ону быһыым. Кини бэйэтин калыктын чабылхай бөрөстө-бингэлэ буолан туран, Чураччы спортивнай албан атын туһунан үйөтүннү сукуттан хараастар да быһыылаада. Бэйэтин кыадынан эргэ саала инээс этээһинэр хаарысканан стөндэлэри өнөрбүтүн үтүс кини корбутэ буолуо. Спортивнай музей тэрилтэр буолушын, үтэ элбэх. Бастанан туран, улуус дьаһалтатын өтүтүтэн көдүүтөтөх өйөбүд, көмө наада. Биир хобу биэрэн, онно илбигит матырыйаалы сааһылааччы, мунньааччы үлэһити тутан элбэди ситистэкан. Аныгы ирдэбиллэрэ элпитинир туска дьахсөх, территориялаах, дьон сыдыар сирлэр- кэминэ буолуохтаах. Улуу историятын сорьотэ буоларын быһылытан, бу дьаһалаа сөптөөх султа бэриллэро саагар.

Музей тусгаар статуснах бусуудаах. Юридический да өтгүмөн тусх ирдэбилдэр наадларын үүрэгтэн керуохко наада. Сөгтөөх башлыгшныа, музей устааба олохуудаах. Хайдах саяанаахтаах доку-муннар, материаллаар музей бас билиит бусуудаахтарын туфунан критерийдор, ста-тусар ылыныгылаахтаахтар. Грамота, мэтэлэрэ барыта музей экзонаата буолбат. Маннэ эмээ сөгтөөх садалааһын бусуудаах. Калин дьолтон ойдообот билиы-малт тахсыбатын иннигтэн. Бааар, сорохтор ол ойдооботторүтүн тобо Чурагчыга икэн спортивнай музей нааданый дикэтэрэ. О эрээр, шигриигот-секулааза баар музей улуу тренербит ДШКорин музейа буолар. Сүдү кинибит Олимп чыпчаалыгар төрдүбүт үлэтэ, тус апабо уонна, билин турат, үйүтүн анаабыт тустуу историятын көксир, үйүтүгэр анаааах музей. Онон бу музей кайдах да Чурагчы спортивнай историятын барытын хабар, атын көрүннөргэ үлэтэн аастыт үтүөксинөөх дьоммут, чулуу спортсменнаарыт тустары-нан тосору көксир диир табылыбыа. Оттон бааллара эбэт, көгүл тустууну сэргэ оройуонуга тэриилибит секцидартан садалаан, ол саанан ыгыгы, нуучча-лаптаагыр, остуол телиинигэр, кайыһарга, чөкчөкү атлетикаа, ода атын көрүннөргэ Саха сиригэр, Дэлһий Востокка, Россияда Союуека тийб тахсыбыт баастаа көлүөнэ спортсменнар. Бааллара ол көмүсүбү спорту тэриигэччилэр, чулуу дигерлар, тааһаанаа

тренерээр Г.Д.Ефимов, П.П.Кардашевский курдук салайаачилар, П.Е.Бархсанов, И.Н.Полков, И.И.Ефремов, И.Е.Захаров, Е.М.Феофанов, П.М.Стасов, А.Д.Евграфов, В.П.Захаров уонна да элбэх бэйлэрин кэмнэригэр оройуоннарын чигийн ситиһиниэохтик кэмүскэн, таһаарылаахтык үлэһэн аастыт дьонун дьоммут. Спордунаа эр мунураммаака, тустаах үлэһитигэр, норуот хаһаайыстыбатын араас салааларыгар харыларын ньыппарыан инники күөмтэ сыдыбыт хоһуун, үтүөстээх үлэһиттэр, уордуннаах-метээлээх да дьонноохпут. Кинилери, сорохторо билигин билиги оргобутугар суохтары хаһан уонна үйэлэтибит, кэлэр күүтүөнүз кинилэр тустарынан көсүөбүт? Музей сүрүн аһаа ол буолло этэ буолуһа.

А.К.Содоновын 1928 с. төхсөннүү 24 күүлэр, Д.П.Корвин эмие илэ сэл багалан мыйн 5 күүлэр торообуттара. Онон 2018 с. Чурачмын аштангыг икэн суду дьоммут 90 саастарын туслухонтаах этигэр. Бу тогурук даатаны улууе, республика таһамыгар септөөхүж балистмил сорук турар. Ол гынан баран, билиги спортивнай Чурачмыстылар улахан статусаах икэн эрэ спортивнай күрэхэниин буолла. Ол-1992 с. ыһыһтылыбыт IV-с Тыха сириин спортивнай ооннууллара (билигин „Игры народов Республики Саха-Якутия“) уонна 2013 с. ыһыһтылыбыт спорт национальнай көрүнүтүгүр Баһылай Манчаары спартакиадата. Манна 1993 с. „Саха сириин тустуутун сулуспара“ дьом аштаах ботэрээниир тустууларын киитэрэр таала. Бу тустууга саха үс олимпийца Роман Дмитриев, Павел Пинигин, Александр Ишаков кылгыһытара. 1992 с. Тыха сириин ооннууллара бэйтинин киимгэр баһыин тэрээһиниик ооннууу быһыһтыныи биллибит. Манна үпүлүбүт видеоматырыаллар уруоку „Маарысканга“ кинолеарт уокка билдьянардылар суох буолбуттара. Онон баһыр, киимсэ эрэ бу ооннууулар уонна „Саха сириин тустуутун сулуспара“ күрөхэһиниир видеолара, хаартыскалары бару буолуохтарын сол, ону музейнай паркет быһыһтынан туттардахтарын сол.

[illegible]

В.С. ДЯКОНОВ,
СР үөрэгэйдийн туйгуу,
СР спортын бэлтгэгч.

Сюр-майгы

ҮТҮӨ МАЙГЫГЫТ ҮРДҮККЭ КЫНАТТААТЫН!

Саха Республикатын Президиуму № 977-х
ыйаагынан, 2011 сыл алтынны 12 күнүгэр «2012-2016
сылларга хачыстыбалаах олоор дыһын хаччы-
һыһы» государственнай программаны биэрэтигини билэ.

Ол чэрэгийнхэн, бийнхн улуусууд кишингэр элэх квартираах дьэ тугуута сагалдммыта. Манна корулдубут субсидиянах дьэ ээ халсан, сүсүхэ эби, Сбербанкт уһун бодьоххо кредит ыһан, «Сахастрой Групп» ХЭТ дүржиктэрин Иван Петрович Федулсовы кыта күһүн, алтынны 31 күнүгэр, 2014 сылаахха дуогабар түбэсбилгит.

Мини үерэхтээһини эйэлтигэр түөри уһаа, савууһун
күргэним тая хайаайыстыбыллар сааһын туохары үлэттэн
куллуби. Кырдар сааһпытыгар толору хааччылыылаах
күтүкүлүбүтү.

Диагностик түгэлтийн бүтэц, аастыг сэл альяншыгтар
күлүүслүүтүн ыбыллыг. Тута, ис өрөмүүнүн тидикээрэг
көпсөгөн огторгоруутуун барбыллыг. Өрөмүүн үтэг

судуу соёус булан түргэнник бүтүүтэ. Сана сэлэ сана квартирага көрсөөр бэлэмнэмийлгит, таарыйа, малашынылар бэлэмнээх этибит. Үөрүүтэн үерүү ситимнэнэ, ахсынны 12 күнүтэрсүсүлүбүт 100 сөлөөх үбүлүейүн бэлэтэһин булуохсаага. Кэтэһинээх үбүлүейбүт күнүтэ, сарсырда эрдэтэн тэриэн кэрэгэн, ээрдэгэри, оскүсүлэ тийибилгит. Ээрдэгэһин, үерүү-көүү бүсбүлүт. Барына-бары сэтэрэ олоххүлүнэ, эмисэ Чурачылтан сантехник Алексей Степанович Попов эрийтн, квартирабыт ууга барбылтан, суһалтык тийб охорбутупар ынарбыла. Искэт тута айанкатыбыт Тийибилгит – үөрөө этээс квартираны батырайла тобо баран квартираны ууга ылан юбистит. Кириэһилити кытта, сик сүлэ саба бигр-дэ, истонкүдритэн эрпичи, онисовор, уот провостарын, системо турбаны устун уу боё түлөн, ырастыы сатаабыттарын урдүн, халыйа сипар. Муоста бүтүнүү юбиста сиплар уу. Көрүлүөргэ, алааран этээсэ тийб

барбыл: Кыһылшан туран сууян-созон барбыл дыабыл
күөдэл-таһаан бууһа туарыттан наһаа да хоһойдубут этэ.
Ити көмүгэ Иван Петрович кэлэн көрөн-истэн баран:
"Өрөмүөнү мин сирдирсүм," дигэч уонна сантехник
ууһаттарга тутта муостанын көтүлүгүлэригэр сүрдүкхэннэ. Бу
күннэргэ элпиг тыһагар турда, өрөмүөнү бүтүлгүтэ.

Калин керөн баран эгэр: "Оргучуяр туман быйлыгар хомойон слогоргун керөн, наһаа да аһымалтым," — диир. Ити үрдүк үтүө санаалах эгэр эрчимнээк, сөгүтүк майгылаах үлэһит уолаппарга- «Сахастрой Групп» ХЭП директорыгар Иван Петрович Федуловка, матырыйаллы булан биэрбит, хаанчыйбыт Дүрүнтүөкү баһаарынай чык үлэһитигэр Василий Васильевич Васильевка таппыткан. «Сапа слок» хаһыаппыт нонүө махталбытын тирэббит. Үтүө майгылаах үрдүккэ кылааттаһа! Тус слокторумар, дикторугуттаргар доруубуйаны, ситиһини түрүк, дыһыок слокту баһаарыбыт.

Алиш АНДРОСОВА, Хамаар.

